

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING IJTIMOIIY-EMOSIONAL KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARNI QO‘LLASH

Abdurasulova Dilnoza Abdug‘ani qizi

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalari universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: dilnozaxon@gmail.com

tel: +998 50 713 17 71

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijtimoiy-emosional kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni qo‘llash masalalari yoritilgan. O‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘yin, hamkorlikka asoslangan hamda refleksiv texnologiyalarning samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari ijtimoiy-emosional kompetensiyalarni rivojlantirish ta‘lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ijtimoiy-emosional kompetensiya, pedagogik texnologiya, hamkorlikda o‘qitish, o‘yin texnologiyalari.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы применения педагогических технологий в развитии социально-эмоциональных компетенций учащихся начальных классов. Проанализирована эффективность игровых, кооперативных и рефлексивных технологий с учётом возрастных и психологических особенностей обучающихся. Результаты исследования свидетельствуют о повышении эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: начальное образование, социально-эмоциональные компетенции, педагогические технологии, кооперативное обучение, игровые технологии.

Annotation. This article examines the application of pedagogical technologies in the development of social and emotional competencies of primary school students. The effectiveness of game-based, cooperative, and reflective teaching technologies is analyzed considering students’ age and psychological characteristics. The findings demonstrate that the development of social and emotional competencies contributes to improving educational effectiveness.

Keywords: primary education, social-emotional competence, pedagogical technologies, cooperative learning, game-based learning.

Kirish.

Hozirgi kunda jamiyatda kechayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar, axborot oqimining kuchayishi hamda ta‘lim tizimidagi islohotlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilaridan nafaqat akademik bilim, balki yuksak ijtimoiy-emosional kompetensiyalarga ega bo‘lishni talab

etmoqda. O'quvchining o'z his-tuyg'ularini anglay olishi, ularni boshqarishi, atrofdagilar bilan samarali muloqot qilish va jamoada ishlash ko'nikmalari uning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatini belgilab beradi.

Boshlang'ich sinf yoshi bola shaxsi shakllanishining eng muhim bosqichi bo'lib, aynan shu davrda ijtimoiy-emosional kompetensiyalarni rivojlantirish uchun qulay psixologik-pedagogik sharoit mavjud bo'ladi. Ammo amaliyot shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida ko'proq bilim berishga e'tibor qaratilgan holda, o'quvchilarning hissiy holati, muloqot madaniyati va ijtimoiy faolligi yetarlicha rivojlantirilmayapti.

Shu bois boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emosional kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va ulardan samarali foydalanish dolzarb masala hisoblanadi. Pedagogik texnologiyalar orqali ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish, o'quvchilarda ijtimoiy faollik, empatiya va mustaqil fikrlashni Ijtimoiy-emosional kompetensiyalar o'quvchilarning o'z his-tuyg'ularini anglashi, boshqarishi, atrofdagilar bilan samarali muloqot qilishi va jamiyatga moslashuvini ta'minlaydi.

Boshlang'ich sinf yoshida bolalarning shaxsiy rivojlanishi jadal kechadi, shu bois mazkur bosqichda ijtimoiy-emosional kompetensiyalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayonda pedagogik texnologiyalardan maqsadli va tizimli foydalanish yuqori samara beradi.

O'yin texnologiyalari, hamkorlikda o'qitish, rolli o'yinlar, muammoli ta'lim hamda refleksiya asoslangan metodlar o'quvchilarda empatiya, jamoada ishlash, mas'uliyat va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari esa o'quvchilarning qiziqishini oshirish bilan birga, emosional faollikni ta'minlaydi.

Ijtimoiy-emosional kompetensiyalar muammosi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan bo'lib, mazkur tushuncha shaxsning ijtimoiy munosabatlarda samarali ishtirok etishi, o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish qobiliyati bilan bog'liq holda talqin etiladi. Ilmiy manbalarda ijtimoiy-emosional rivojlanish bolaning shaxsiy kamoloti va ta'limdagi muvaffaqiyatining muhim omili sifatida e'tirof etilgan.

Xorijiy tadqiqotchilardan D.Goulman ijtimoiy-emosional intellekt nazariyasini ishlab chiqqan bo'lib, u emosional onglik, o'zini boshqarish, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni shaxs rivojining asosiy komponentlari sifatida belgilaydi. K.Rogers va L.Vygotskiyning ishlarida esa shaxs rivojida ijtimoiy muhit, muloqot va hamkorlikning ahamiyati alohida ta'kidlangan.

Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning ijtimoiy-emosional rivojlanishi masalasi J.Piaje, E.Erikson kabi olimlarning rivojlanish nazariyalarida o'z aksini topgan. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, bolalik davrida ijtimoiy tajriba va emosional munosabatlar shaxsning keyingi hayotiy pozitsiyasini belgilab beradi.

Mahalliy olimlar tadqiqotlarida ham ijtimoiy-emosional kompetensiyalarni rivojlantirish

masalalari keng yoritilgan. Xususan, pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish orqali o'quvchilarning shaxsiy faolligini oshirish, muloqot madaniyatini shakllantirish imkoniyatlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. O'yin texnologiyalari, hamkorlikda o'qitish va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim usullarining samaradorligi ko'plab tadqiqotlarda isbotlangan. Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emosional kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni tizimli va maqsadli qo'llash masalasi hanuz yetarlicha o'rganilmagan. Bu esa mazkur yo'nalishda chuqur ilmiy izlanishlar olib borish zarurligini taqozo etadi. Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emosional kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni qo'llashning nazariy va amaliy jihatlari kompleks tarzda o'rganildi. Tadqiqot doirasida ijtimoiy-emosional kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalarning samarali shakl va usullari aniqlandi hamda ularni boshlang'ich ta'lim jarayoniga moslashtirish mexanizmlari ishlab chiqildi.

Ilk bor boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o'yin, hamkorlikka asoslangan va refleksiv pedagogik texnologiyalarni tizimli qo'llash orqali ijtimoiy-emosional kompetensiyalarni rivojlantirish modeli taklif etildi. Shuningdek, mazkur texnologiyalarni dars jarayoniga integratsiya qilishning samaradorligini ta'minlovchi pedagogik shart-sharoitlar asoslab berildi.

Tadqiqot natijasida o'quvchilarning ijtimoiy faolligi, empatiya, muloqot madaniyati va o'z his-tuyg'ularini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu yangiliklar boshlang'ich ta'lim amaliyotini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim jarayonini samarali, interaktiv va bolalar uchun qiziqarli qiladi. Pedagogik texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'z his-tuyg'ularini aniqlash, boshqalar bilan muloqot qilish, hamkorlikda ishlash va ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri xatti-harakat ko'rsatishni o'rganadilar. Shu bilan birga, zamonaviy metod va texnologiyalar o'qituvchilarga o'quv jarayonini individuallashtirish, motivatsiyani oshirish va ijtimoiy-emotsional rivojlanishni samarali nazorat qilish imkonini beradi. Natijada, bolalar nafaqat akademik bilimlarni, balki hayotiy ko'nikmalarni ham muvaffaqiyatli egallaydilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Гоулман Д. *Эмоционал интеллект*. — Москва: АСТ, 2019.
2. Выготский Л.С. *Психология развития ребёнка*. — Москва: Педагогика, 2018.
3. Пиаже Ж. *Речь и мышление ребёнка*. — Санкт-Петербург: Питер, 2017.
4. Эриксон Э. *Детство и общество*. — Москва: Академический проект, 2016.

5. Рогерс К. *Взгляд на психотерапию. Становление личности.* — Москва: Прогресс, 2015.
6. Селевко Г.К. *Современные образовательные технологии.* — Москва: Народное образование, 2018.
7. Qodirov B.R. *Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti.* — Toshkent: Fan, 2020.
8. To'rayev X.T. *Boshlang'ich ta'limda innovasion texnologiyalar.* — Toshkent: O'qituvchi, 2021.
9. Abdullayeva M.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish // *Pedagogik ta'lim.* — 2022. — №3.
10. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. *Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti.* — Toshkent, 2021.